

Ontwerpen is afzien

Design moet voor iedereen zijn, roept het designevenement *Interieur 2004* uit. Vanzelfsprekend, gemakkelijk en goedkoop. **Hugo Puttaert** is het daar niet mee eens. Hij pleit voor het tegendeel.

DESIGN! Het lijkt wel een bevel. Design is. Design moet. En dan titelt *Interieur 2004*: „*Design for Everybody*”. Ja natuurlijk, wat dacht je. Ondemocratisch om dat te ontkennen. Ik hou liever van het omgekeerde, al is dat minder evident. „*Everybody is a designer*.” Of niet soms?

Design is als begrip dwangmatig geworden, te vaak losgekoppeld van zijn eigen inhoud. Meestal is het niet meer dan een hip glijmiddel om van alles en nog wat te slijten.

Waar design bij veel mensen het beeld oproept van een of ander strak stukje meubilair, slaat de betekenis van het begrip niet op het product. Het slaat op de handeling. Wie er een goed Engels woordenboek op naslaat, weet dat met 'design' het proces wordt bedoeld om iets te ontwerpen, iets te plannen aan de hand van gedetailleerde voorstudies of tekeningen.

Ontwerpen dus. De woordspeling lijkt banaal, maar ze is het niet. Een voorbeeld: een Nederlandse collega werd in een zogenaamde designzaak aangeklampt door een te enthousiaste verkoper die beweerde dat de mooie deurklink in kwestie ontworpen was door een echte 'design-ontwerper'. Kan het nog absurder?

Quasi elk object dat ooit door mensenhanden is gemaakt, werd op een of andere manier ontworpen. Zeggen dat alles dus design is, lijkt logisch. De cirkel is rond en het begrip is van alle luister ontdaan. Iedereen is in zekere zin een designer, want iedereen heeft wel ooit iets neergekrabbeld en in elkaar geknutseld, al was het maar een eenvoudige brievenbus.

Nou ja, eenvoudig?

Natuurlijk is ontwerpen veel meer dan dat. Het is een complexe mengeling van onderzoeken en analyseren om soms vanuit het niets iets te creëren waar de ontwerper nu net niet op zoek naar was. Serendipiteit heet dat. Veel uitvindingen zagen zo het licht. Veel objecten en ontwerpen ook. Maar vaak is het ook regelrecht 'afzien' tot het concept en de vorm min of meer op punt staan.

Design is communicatie. Verhelderend en fris wanneer het goed zit, gênant en armtierig wanneer het geen steek houdt. © Eric de Mildt

En net nu design zoveel aandacht krijgt in onze maatschappij, stel ik het in vraag.

Niet het ontwerpen op zich, integendeel. Wel de wijze waarop in

GOED DESIGN IS INSPIREREND, UITSTEKEND DESIGN HEEFT BALLE

dienst van platte commercie weinig of geen relevante vragen meer worden gesteld over de zin, de filosofie, de functie en de relevantie van het object of ontwerp. 'Toeters en bel-len' lijken de toon te zetten. Een soort min of meer goed ontworpen *noise* wordt gecreëerd. Luid roepen en gezien worden zijn veel belangrijker dan de reden en de zingeving van het object of ontwerp zelf. Designobjecten worden *must haves*. Licht verteerbaar en liefst ook snel omwisselbaar.

Ik pleit voor een doorgedreven

ontwerpcultuur. Want er is een enorm potentieel in Vlaanderen, van jonge dynamische, intelligente en tegendraadse ontwerpers. Jammer genoeg zijn velen blijkbaar (nog) niet opgewassen tegen nogal wat vooringenomenheid en onprofessionalisme. Bij culturele instellingen, ngo's, overheid en industrie bijvoorbeeld. Vaak schommelt hun verwachtingspatroon tussen een hoog hipgehalte of een dwangmatig conservatisme. Of in het buitenland, waar ontwerpers naartoe trekken om zich te laten verleiden tot een paringsdans met vlotte en veel te duur betaalde consultants.

Zowel opdrachtgevers als ontwerpers moeten durven zeggen waar het op staat: goed design is inspirerend, uitstekend design heeft ballen. Maar steeds is design communicatie. Verhelderend en fris wanneer het goed zit, gênant en armtierig wanneer het geen steek houdt.

Veel buitenlandse collega's kijken enerzijds wat meewarig naar ons landje, anderzijds met steeds groter wordend ontzag. Er is hier zo

weinig geregeld, er is hier zoveel lelijkheid, zegt men. En inderdaad, onze weiden liggen bezaaid met oude badkuipen en in de steden is het niet altijd wijselijk om op de stoep te lopen. Om nog maar van de 'koterij' te zwijgen. Maar zoals op elk braakliggend terrein, ligt er nog een hele wereld open. Een nog niet overontworpen wereld overigens. Bij onze noorderburen is het een hele prestatie om een koffiekopje te vinden dat nog geen driemaal werd ontworpen.

Deze veelheid, deze onuitputtelijke bron aan inspiratie, is niet de gezegde achterstand die Vlaamse ontwerpers moeten overbruggen. Het is een voorsprong. Althans dat kan ze zijn, als het designvak maatschappelijk en kritisch wordt geëvalueerd en als organisaties daar een daadwerkelijk forum voor bieden, in plaats van enkelingen te promoten.

Maar dan wel een forum met relativerende zelfkritiek. Vanuit een onderzoekende en duidende attitude. Steeds opnieuw tabula rasa.

Want geen enkele opdracht is dezelfde. Er bestaan steeds meerdere oplossingen voor hetzelfde verhaal. Precies dat maakt het ontwerp vak zo interessant.

Een forum ook waarbij over de disciplines heen wordt geredeneerd. Waar een actuele ontwerper zich kan gedragen als een generalist, maar dan wel met voldoende vakkennis. Kennis die hij of zij bij diverse specialisten kan verruimen. Het maakt dan uiteindelijk ook niet uit wie er ontwerper is, zolang hij of zij maar een echte ontwerpattitude heeft. David Carson, de Amerikaanse cultontwerper, zei in 1997 tijdens het Citey-congres in Antwerpen: „*If you wouldn't be paid for the job, would you still do it?*” Het stemde tot nadenken, vooral voor diegenen die het *take the money and run*-principe hanteerden.

Hugo Puttaert
(De auteur doceert grafisch ontwerp in Sint-Lucas Antwerpen.)
■ www.interieur.be

Iedereen heeft recht op respect

DE gruwelijke zelfmoord van een psychiatrische patiënte vorige week, wijst eens te meer op de schrijnende leemtes in de euthanasiewet. Onlangs stelde Fernand Van Neste, lid van de Federale Controle- en Evaluatiecommissie Euthanasie, dat de euthanasiewet ongeschikt is voor ongeneeslijk zieke kinderen en Alzheimerpatiënten (*DS 4 oktober*). Maar de huidige wet vertoont nog tekortkomingen. Voor minderjarigen en dementen rijzen belangrijke problemen. Fernand Van Neste ziet een oplossing in de patiëntenrechtenwet; volgens hem moet de euthanasiewet niet aangepast worden. Maar zo eenvoudig is het niet.

DE PATIËNTENRECHTENWET
De patiëntenrechtenwet voorziet

inderdaad in bepaalde procedures voor minderjarigen, verlengd minderjarigen of onbekwaam verklaarden en wilsonbekwame meerderjarigen. Dan oefenen de ouders, de voogd of de vertegenwoordiger de rechten van de patiënt uit. Afhankelijk van het beoordelingsvermogen van de patiënt wordt hij gedeeltelijk of volledig betrokken bij het nemen van een beslissing, met de bedoeling de patiënt zoveel mogelijk te betrekken bij de uitoefening van zijn rechten.

Nog volgens die wet, kunnen bepaalde (be)handelingen geweigerd worden en kan men op die manier tot specifieke medische beslissingen over het levenseinde komen. Vragen om euthanasie kan echter niet. Want de patiëntenrechtenwet bevat alleen rechten die de

patiënt van zijn arts kan afdwingen. En geen enkele geneesheer kan gedwongen worden om euthanasie uit te voeren.

MINDERJARIGEN

Nochtans leert de praktijk dat ook minderjarigen in een uitzichtloze situatie van ondraaglijk lijden terecht kunnen komen. Door hun ziekteproces maken ze heel wat mee en vertonen ze soms op jonge leeftijd een grote maturiteit, waardoor een zestienjarige kankerpatiënt, bijvoorbeeld, een terechte vraag om euthanasie kan stellen.

Waarom dan geen belang hechten aan hun zelfbeschikkingsrecht? Hun dat ontzeggen gewoon omdat ze niet de juiste leeftijd hebben, zou erg onrechtvaardig zijn. Er is ook zo iets als de rechten van kinde-

ren. Zo stelt het Kinderrechtencommissariaat in een advies van maart 2002 dat, hoe dramatisch en zeldzaam ook, minderjarigen in een situatie kunnen komen waarin een vraag tot euthanasie gerecht-

OOK EEN ZESTIENJARIGE KANKERPATIËNT MOET OM EUTHANASIE KUNNEN VRAGEN

vaardigd is. Als de wetgever dat voor volwassenen toestaat, moeten ook minderjarigen in zo'n situatie de mogelijkheid hebben om menswaardig te sterven.

Zelfs de Orde van Geneesheren stelt in haar medische deontologie dat de mentale leeftijd van een patiënt belangrijker is dan zijn kalenderleeftijd. En ook in Nederland zegt de wet dat euthanasie — onder bepaalde voorwaarden — mogelijk is voor minderjarigen.

Hoe kan Van Neste verantwoordelijk dat een minderjarige met een zekere maturiteit, op basis van de patiëntenrechtenwet, wel betrokken wordt in medische beslissingen aan het levenseinde (over drank en voeding, bijvoorbeeld) maar niet mag meebeslissen over een vraag om euthanasie? Nochtans is in beide gevallen het resultaat hetzelfde: de patiënt overlijdt.

DEMENTIE
Bij heel wat mensen leeft de angst